VIII. Bažnyčios ir vienuolynai
Churches and Monasteries

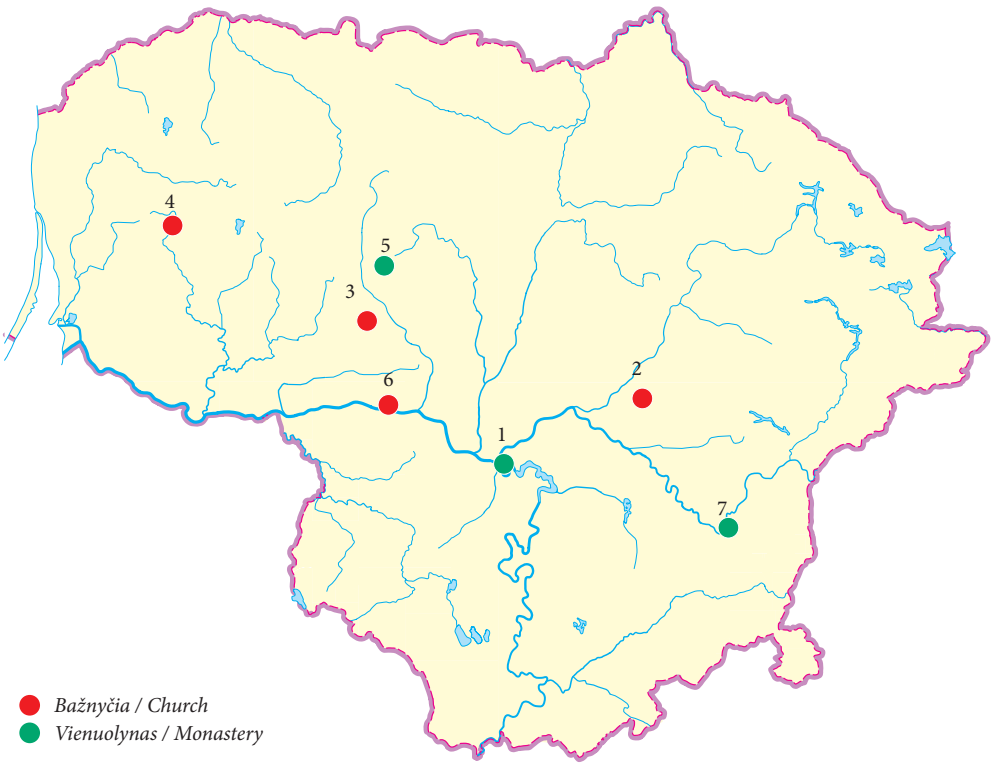

Bažnyčia / Church
Vienuolynas / Monastery

1. *Kaunas*
2. *Pabaiskas*
3. *Raseiniai*
4. *Rietavas*
5. *Tytuvėnai*
6. *Veliuona*
7. *Vilnius (ir IX)*

Mindaugas Bertašius

Kauno bernardinų vienuolynas

2014 m. tęsiant tyrimus Kauno bernardinų vienuolyne (UK 22350), buvo tiriama buvusio zakristijos pastato P patalpa. Tyrimų poreikį sąlygojo projektiniai zakristijos pirmojo aukšto patalpų restauravimo ir renovavimo darbai, numatant jose įrengti naujas grindis. Tam turėjo būti žeminamas dabartinis patalpos paviršius (iki tyrimų grindų paviršius buvo H_{abs} 27,78 m), pilamas išlyginamasis sluoksnis ir įrengiama nauja danga. Pagal statybų darbų apimtis detaliųjų tyrimų metu buvo ištirtas 45 m² dydžio plotas, į kurį pateko dalis anksčiau klojant nuotekų tinklus, įrengiant vandentiekį bei 1995 m. kasant šurfą suardyto sluoksnio. Tyrimų eigoje darbų apimtis teko koreguoti. Nors tyrimai buvo suplanuoti gretimoje zakristijos Š patalpoje, tačiau dėl jos naudojimo šiandieninėms reikmėms jie nebevykdyti.

Tiriamas objektas yra Kauno senamiesčio V dalyje, 3 kvartale, Papilio g. 9. Jis yra seniausioje miesto dalyje, Nemuno ir Neries upių santakoje. Bernardinų Šv. Jurgio konvento pastatas stovi greta bažnyčios. Vienuoliai bernardinai Kaune įsikūrė 1471 m. Manoma, kad tuomet pastatytas pirmasis mūrinis vienuolyno pastatas – dviaukštė zakristija. Ji stovėjo lygiagrečiai su gatvele, skiriančia miesto ir vienuolyno teritorijas, buvo 17,6 m ilgio ir 9 m pločio, be rūsių, storomis iki 1,5 m sienomis. Zakristija buvo vienas pirmųjų Kauno mūrinių pastatų.

Kultūrinis sluoksnis – nesudėtingas. Paprastą jo struktūrą lėmė lėtas formavimasis uždaroje patalpoje, grindų vietoje. Viršutinėje 30 cm storio dalyje yra likusi struktūra, susidariusi kelis kartus įrengiant medines grindis. Jos išlikusios tik viršuje, o giliau likę tik sutrūnijusių medinių grindų pėdsakai ir grindų sijų likučiai, persimaišę su žeme ir įvairiausiomis buitinėmis atliekomis. Sluoksnyje nemažai smulkių ir stambesnių plytų gabalėlių, pasitaiko kvadratinių grindų plytelių duženų. Apatinės medinės grindys siejamos su XIX a. II pusės laikotarpiu, kai vienuolyno patalpose buvo įrengtos Žemaičių vyskupijos patalpos. Po 1863 m. sukilimo carinės Rusijos vyriausybė nutarė Žemaičių vyskupo būstinę skubiai perkelti į gubernijos centrą Kauną. Kaune buvo įkurdinta Žemaičių vyskupijos kurija, seminarija ir kitos įstaigos. Tuo metu imtasi vienuolyno pertvarkymo darbų.

Kultūrinio sluoksnio pagrindą sudaro niveliaciniai sluoksniai. Nors sluoksnis mažai informatyvus, jis suteikia svarbios informacijos apie miesto raidą. Didesnę sluoksnio dalį sudaro artimoje aplinkoje kasant pilies griovį supiltas žvyras (sluoksnio storis plote siekęs 60–70 cm). Aukščiau jo fiksuotas unikalus XV a. rombinių plytelių grindų fragmentas (1 pav.). Jos kokybiškai klotos supylus švaraus smėlio sluoksnį

1 pav. Zakristijos patalpoje surastų XV a. unikalių rombinių plytelių grindų fragmentas. M. Bertašiaus nuotr.

Fig. 1. A fragment unique 15th-century diamond-shaped tile floor found in the sacristy room.

ir kruopščiai išlyginus paviršių. Greta jo aptikti kito apardyto plytinio grindinio likučiai. Abiejų fragmentų plytelių paviršius visiškai sutampa (H_{abs} 27,38 m). Tai rodo grindis įrengusių meistrų profesionalumą. Išmatavus plytelių eilių ir siūlių matmenimis *in situ,* pavyko nustatyti grindų klojimo raštą. Visos plytelės panašaus dydžio (vyraujantis 22–22,5x12,5–13,5 cm), tačiau gerokai skiriasi jų storis: nuo 1 iki 4 cm. Pastebėtina, kad vienos plytelės storis taip pat nėra vienodas. Jį tikriausiai nulėmė tiek gamybos procesas, tiek plytelių nusidėvėjimas. Pastebimos daugumos plytelių ryškios arba vos matomos numindymo žymės, liudijančios jų ilgalaikį naudojimą.

Sugretinus plytelių grindų paviršių (H_{abs} 27,36 m) su zakristijos tinkuotos sienos apačia (P sienoje – H_{abs} 27,36 m, Š sienoje – H_{abs} 27,43 m), krenta į akis tai, kad jis buvęs kiek žemiau. Tai gali būti aiškinama dvejopai: grindys galėjusios priklausyti ankstesniam nei zakristijos pamatai pastatui, grindų paviršius gali būti natūraliai smuktelėjęs arba taip įrengtos statytojų. Bet kokiu atveju tai vienas seniausių Lietuvoje išlikusių XV a. vidurio grindų pavyzdžių, pagal kurį (bei jų kopijas) numatoma atkurti grindis naujai įrengiamoje zakristijos patalpoje.

Po plytelėmis buvo fiksuotas labai švaraus ir smulkaus smėlio 10–11 cm storio sluoksnelis. Jis aptiktas tik toje dalyje, kur rastos plytelių grindys. Visur kitur sluoksnis sunykęs įrengiant grindis vėlesniu laikotarpiu.

Tyrimų metu prieš įžemį fiksuotas pirminis paviršius (H_{abs} 26,47–26,59 m), kurį išryškina žemės struktūra ir vietomis pasklidę degėsiai. Preparuojant pavyko rasti keletą smulkių keramikos šukių, datuojamų XIV a. vidurio laikotarpiu ir siejamų su Kauno pilies statyba.

Kaunas Bernardine Monastery

In 2014, a room of the sacristy building at the Kaunas Bernardine Monastery was excavated. Under the disintegrating remains of the 19th–20th-century floor and a layer of soil, a mid-15th-century ceramic tile floor was discovered (Fig. 1). This floor had been laid in one of Kaunas's oldest masonry buildings, which was erected on a layer of gravel created when the castle's moat was filled in. Several small sherds of mid-14th-century pottery from the construction period of Kaunas Castle were found on the sterile soil.

Darius Kontrimas

Rietavo Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios statinių kompleksas

2014 m. buvo atlikti detalieji archeologiniai tyrimai Rietavo Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios šventoriuje. Jų metu suprojektuotos bažnyčios nuogrindos ir hidroizoliacijos vietose buvo ištirtas 66 m^2 plotas (4 perkasos ir 1 šurfas) bei žvalgyta apie 120 m^2 dydžio teritorija. Tais pačiais metais spalio mėnesį vyko žvalgomieji tyrimai Rietavo parapijos senelių globos namų kieme, J. Naujalio g. 3 (ištirtos 4 perkasos bei 3 šurfai, iš viso 48 m^2). Kasant tranšėją vandentiekio įvadui buvo aptikti žmogaus palaikai.

Manoma, kad pirmoji katalikų bažnyčia Rietave pastatyta iki 1529 m. XVI a. II pusėje bažnyčia atiteko evangelikams reformatams, 1588 m. ji grąžinta katalikams. Tais pačiais metais Rietavo miestelio inventoriuje pažymima, kad katalikų bažnyčia, klebonija ir mokykla stovi aikštėje. Spėjama, kad XVIII a. pradžioje, Šiaurės karo metu švedai sudegino ne tik mies-